

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLARA YÖNELİK EMPATİK EĞİLİMLERİ İLE MÜLTECİ ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Determination of Nursing Students' Empathic Tendencies Toward Children and Attitudes Toward Refugee Children

Abdullah SARMAN¹ Suat TUNCAY¹

¹ Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, BİNGÖL, TÜRKİYE

ÖZ

Amaç: Son yıllarda birçok insan çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalmaktadır. Hemşireler göç eden veya mülteci olarak belirlenen kişilerin temel sağlık ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir role sahiptir. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerin çocuklara yönelik empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Kesitsel-tanımlayıcı-korelasyonel bu araştırma Türkiye'nin doğusunda bir devlet üniversitesindeki hemşirelik öğrencileriyle yürütülmüştür. Herhangi bir örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma 284 kişiyle tamamlanmıştır. Veriler; tanıtıcı bilgi formu, Empatik Eğilim Ölçeği, Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veri analizlerinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %64,8'inin kadın, %25,7'sinin dördüncü sınıf öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğunun akademik başarısının ve ekonomik durumunun orta düzeyde olduğu görülmüştür. Katılımcıların yarısından fazlasının bölümü isteyerek tercih ettiği ve %48,9'unun duygusal kişilik yapısında olduğunu belirtilmiştir. Öğrencilerin her iki ölçekten de orta seviyede puan ortalamalarına sahip olduğu belirlenmiştir. Empatik Eğilim Ölçeği ile Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinin tutum ve duygu alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve mülteci çocuklara yönelik tutumlarının orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Duygusal kişilik yapısında olduğunu belirten öğrencilerin empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin empatik eğilimlerini ve mültecilerle ilgili tutumlarını belirleyen durumları kapsamlı olarak belirlemek için geniş örneklem büyüklüğüne sahip gruplarla çalışılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, empatik eğilim, hemşire, mülteci, öğrenci

ABSTRACT

Objective: In recent years, many people have migrated for various reasons. Nurses play an important role in addressing the basic health needs of migrants and refugees. This study aims to assess the empathic tendencies of nursing students towards children and their attitudes towards refugee children.

Material and Methods: This cross-sectional descriptive correlational study was conducted with nursing students at a state university in eastern Turkey. No sample selection was made and the whole population was tried to be reached. The research was completed with a total of 284 participants. Data were collected through a descriptive information form, the Empathic Tendency Scale, and the Attitude Towards Refugee Children Scale. Data analysis was performed using SPSS 25 software packages.

Results: It was determined that 64.8% of the students were female and 25.7% were fourth grade students. In addition, it was seen that the academic achievement and economic status of many of the participants were at medium level. It was stated that more than half of the participants preferred the department willingly and 48.9% of them had an emotional personality structure. Students were found to have average scores at the middle level in both scales. A significant positive relationship was found between the Empathic Tendency Scale and the attitude and emotion sub-dimensions of the Attitude Towards Refugee Children Scale.

Conclusion: It was determined that nursing students' empathic tendency and attitudes towards refugee children were at medium level. It was observed that the empathic tendencies and attitudes towards refugee children of the students who stated that they had emotional personality structure were more positive. In order to comprehensively identify the factors influencing students' empathic tendencies and attitudes towards refugees, further studies with larger sample sizes are necessary.

Keywords: Child, empathic tendency, nurse, refugee, student

Yazışma Adresi / Correspondence:

Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, BİNGÖL, TÜRKİYE

Tel / Phone: +905376877363

Geliş Tarihi / Received: 06.09.2023

Dr. Abdullah SARMAN

E-posta / E-mail: asarman@bingol.edu.tr

Kabul Tarihi / Accepted: 12.02.2024

GİRİŞ

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ırkı, dini, siyasi görüşü veya belirli bir gruba üyeliği nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında kalan kişi veya grupları mülteci olarak tanımlamıştır (1). Son yıllarda milyonlarca insan savaş, doğal afet, ekonomik kriz ve daha iyi yaşam koşulları nedeniyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR), dünya çapında en az 89,3 milyon mülteci olduğunu bildirdiği raporda, bu sayının her geçen gün giderek arttıracağı öngörüldüğüne yer verilmiştir (2). Türkiye, çeşitli ülkelerden toplam 4 milyon mülteci sayısı ile en fazla mültecinin bulunduğu ülkeler arasındadır (3). Dünyada mülteci sayısı giderek arttığı için toplumsal yapı farklı şekillerde etkilenmekte, mültecilere karşı bazı olumsuz yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Çeşitli nedenlerle göç eden mültecilerin farklı gereksinimleri bulunmaktadır. Bu bağlamda hemşireler, mültecilerin temel sağlık ihtiyaçlarının önemli sağlayıcılarıdır. Sağlık profesyonellerinin özellikle hemşirelerin uygulamalarında adil ve kapsayıcı bir yaklaşım sürdürmesi beklenmektedir. Bu sayede çeşitli ülkelerden göç eden mülteci nüfusun ihtiyaçları etkili şekilde karşılanabilir. Olumsuz tutumların savunmasız ve çoğu zaman dezavantajlı gruplar içinde belirtilen mültecilerin bakım memnuniyetini azaltacağı ve gelecekte sağlık hizmetlerinden yararlanmayla ilgili isteksizlik yaşanmasına neden olacağı bildirilmiştir (4). Terapötik hemşire-hasta ilişkisinin oluşması kaliteli ve nitelikli hemşirelik bakımının temelini oluşturmaktadır. Empati, güven ve saygı bu ilişkinin önemli bileşenleri olarak görülür ve hemşirelik mesleği için profesyonel standartlar içerisinde yer alır. Richardson ve ark., empati, nezaket, ilgi, duyarlılık, insancılık ve şefkatin hemşirelik mesleğinin en çok değer verilen nitelikleri olduğunu belirtmiştir (5). Griffiths ve ark., ise hemşirelerin kişisel özellikleri ve eğitimleri dışında kendilerinde olması gereken en önemli özelliğin empatik bir yaklaşım ve şefkat içeren profesyonel bir tutum olduğunu bildirmiştir (6). Aynı çalışmada, hemşirelerin başkalarıyla empati kurabilmesinin iyi gelişmiş iletişim becerilerine sahip olmakla, hasta odaklı bakım verebilmekle ve yargılayıcı olmayan bir tutumla sağlanabileceği vurgulanmıştır. Empati, bireylerin başkalarının olumlu ve olumsuz duygularını anlamasını sağlar. Böylece kişi, diğer bireylerin mutluluğunu paylaşırken mutlu hissedebilir ve benzer şekilde başkalarının acılarıyla empati kurabilir. Empati, farklı insanların duygularını deneyimlemeyi kolaylaştırmaktadır. Hemşire-hasta ilişkisinde ise hastanın deneyimlerini, endişelerini ve bakış açısını anlama fırsatı sunmaktadır. Hemşireler mültecilere bakım verirken kültürel farklılıklar, inançlar, iletişim ve dil farklılıkları gibi sorunlar yaşayabilmektedir. Hemşirelerin karşılaştığı bu

tür sorunlar, mültecilere yönelik tutumlarını etkileyebilir (7). Sağlık kurumlarında çalışan hemşirelerde olduğu gibi hemşirelik öğrencilerinin de kültürel ve etnik farklılıklar nedeniyle mültecilere bakım verirken zorlandıkları belirlenmiştir (8). Hemşirelik öğrencilerinde empatik davranışları ve diğer terapötik iletişim tekniklerini teşvik etmek, hemşirelik eğitiminin en temel unsurudur (9). Hemşirelik eğitiminde ve hemşirelik uygulamalarında empatinin önemi profesyonel hemşirelik örgütleri ve hemşire eğitimcilerinin fikir birliği oluşturduğu bir konu olmasına rağmen, literatür incelendiğinde hemşirelik okullarındaki müfredatların yeterli içeriğe sahip olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda bu konuyla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, öğrenci hemşirelerde empatik becerilerin geliştirilmesine yeterli ilgi gösterilmediği ve konunun önemsenmediği anlaşılmaktadır (10). Son yıllarda yapılan bazı araştırmalarda ise hemşirelik öğrencilerinde empati, güven ve saygının azaldığı belirlenmiştir (10,11). Türkiye'deki hemşirelik eğitiminin verildiği hemşirelik ve sağlık bilimleri fakültelerindeki bazı derslerde çocuk hastalarla iletişim, çocuk hastaya empatik yaklaşım, farklı etnik kökenlere ve kültürlere sahip insanlara kültürlerarası bakım sağlama vb. konular detaylı şekilde anlatılmaktadır. Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerin çocuklara yönelik empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırma kesitsel-tanımlayıcı-korelasyonel modelde planlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye'nin doğusundaki bir devlet üniversitesinde 2022-2023 bahar döneminde Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümünde eğitim gören hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Herhangi bir örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma 284 kişiyle tamamlanmıştır. Araştırmanın sonunda G*Power 3.1.9.2. ile yapılan güç analizinde 0.80 etki büyüklüğü, 0.05 alfa değeri ve 0.95 güç düzeyinde minimum örneklem sayısının 175 olduğu belirlenmiştir.

Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya katılmaya gönüllü olan, araştırmanın yürütüldüğü tarihte derslere devam eden öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir.

Çıkarılma Kriterleri

Araştırma verilerini yarım bırakan, anket sorularını tam olarak doldurmayan ve araştırmaya katılmak istemeyen öğrenciler araştırmadan çıkarılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında, daha fazla katılımcıya ulaşmak için çevrimiçi Google Forms uygulaması kullanılmıştır. Anket linki, gerekli izinler alındıktan sonra tüm hemşirelik öğrencileriyle WhatsApp üzerinden paylaşılmıştır. Veri toplama süresince katılımcılardan herhangi bir kişisel veri talep edilmemiştir. Çevrimiçi ankete katılan kişilerden alınan bilgiler, veri gizliliği prensiplerine uygun şekilde ve her katılımcıdan bilgilendirilmiş onam alınarak elde edilmiştir. Katılımcılardan çalışmaya başlamadan önce bu formu onaylamaları istenmiştir. Çoklu yanıtların önlenmesi ve veri bütünlüğünün sağlanması için anket formu her katılımcının yalnızca bir kez doldurabileceği şekilde tasarlanmıştır. Katılımcılar formu online olarak doldurduktan sonra cevaplara sadece formu oluşturan araştırmacıya ait olan şifreli bir kişisel bilgisayardaki Google hesabından ulaşılabilmiştir. Elde edilen verilerin kopyası parola korumalı bir bilgisayarda saklanarak, verilere yalnızca araştırmacıların erişmesine izin verilmiştir. Depolanan anket yanıtları anonimleştirilmiş ve veriler Google Formlarda güvenli bir şekilde saklanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, tanıtıcı bilgi formu, Empatik Eğilim Ölçeği, Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı bilgi formu (TBF)

Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (yaş, cinsiyet vb.) ile ilgili 9 sorudan oluşan bir formdur.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Dökmen tarafından 1988 yılında kişilerin başka bireylerle empati kurabilme potansiyellerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir (12) Empatik Eğilim Ölçeği, empatinin duygusal bileşenlerini ölçmektedir. EEÖ, 20 ifadeden oluşmakta ve her bir ifadeye 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Ölçekteki 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13 ve 15. ifadeler olumsuz eğilimi, diğer ifadeler ise olumlu eğilimi ifade edecek şekilde hazırlanmıştır. Ölçekteki ifadelerden olumlu olan ifadeler doğrudan, olumsuz olanlar tersinden puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak minimum puan 20, maksimum puan ise 100 olup, puanın yüksek olması empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek, yüksek iç tutarlık ile Cronbach alfa 0,82 olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,72 olarak belirlenmiştir.

Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği (MÇYTÖ) MÇYTÖ, ev sahibi ülke vatandaşlarının mülteci çocuklara yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Angelidou, Aguaded-Ramírez ve Rodríguez-Sabiote tarafından geliştirilmiştir (13). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Aydoğdu ve Pekşen Akça tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilme

çalışmalarına 535 katılımcı (18-24 arası; %26,6, 25-35 arası; %53,9, 36-55 arası; 16,2, 56 ve üstü; %3,3) dahil edilmiştir. Ölçek, tutum (24 madde) ve duygu (10 madde) olmak üzere iki alt boyut ve 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach alfa değeri incelenmiş, tutum alt boyutu için 0,92, duygu alt boyutu için 0,68 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu kanıtlanmıştır (14). Bu çalışmada ölçeğin tutum alt boyutu için Cronbach alfa değeri 0,83; duygu alt boyutu için 0,79 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Doldurulan veri toplama formları iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak kontrol edilmiş ve eksik doldurulan formlar çalışma dışında bırakılmıştır. Veri analizlerinde SPSS 25 ve AMOS 23 paket programları kullanılmıştır. Tanımlayıcı veriler ve öğrencilerin empatik eğilimini belirlemek için ortalama, yüzde; empatik eğilim ile mülteci çocuklara yönelik tutumun alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi kullanılmıştır. Tanımlayıcı verilerin ortalamasının karşılaştırılmasında Student t testi, Mann-Whitney-U testi, one-way ANOVA testi ve Kruskal-Wallis-H testi, ölçeklere verilen cevapların karşılaştırılmasında korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm testlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin %64,8'inin kadın, %25,7'sinin dördüncü sınıf öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %73,9'unun akademik başarısının ve %77,8'inin ekonomik durumunun orta düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %29,9'unun kız, %30,6'sının erkek kardeşi bulunmamaktadır. Katılımcıların %55,6'sı bölümü isteyerek tercih ettiğini, %54,9'u il merkezinde, %57,4'ü devlet/özel yurtda kaldığını, %68'i ailesinde sağlık çalışanı bulunmadığını ve %48,9'u duygusal kişilik yapısında olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamalarının $56,48 \pm 6,73$ (en düşük=39, en yüksek=80); Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği Tutum alt boyutu puan ortalamalarının $61,99 \pm 7,03$ (en düşük=44, en yüksek=88), Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği Duygu alt boyutu puan ortalamalarının ise $23,75 \pm 4,21$ (en düşük=12, en yüksek=35) olduğu belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin orta seviyede bir empatik eğilime, mülteci çocuklarla ilgili orta seviyede bir tutum ve duyguya sahip olduğunu göstermektedir. Empatik Eğilim Ölçeği ile Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinin tutum ve duygu alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. (Tablo 2).

Tablo 1: Öğrencilerin bazı sosyodemografik özelliklerine göre Empatik Eğilim Ölçeği ve Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinden aldığı puan ortalamalarının dağılımı (N= 284)

Değişken	n	%	EEO [†]	Test	P	MÇYTÖ-T [‡]	Test	P	MÇYTÖ-D [§]	Test	P
			Ort±SS			Ort±SS			Ort±SS		
Cinsiyet											
Erkek	100	35.5	58.12±7.47	t= 3.07	0.002 ^a	63.16±8.12	t= 2.08	0.038 ^a	24.91±4.39	t= 3.48	0.001 ^a
Kadın	184	64.8	55.58±6.13			61.35±6.23			23.12±3.99		
Sınıf											
Birinci sınıf	69	24.3	56.32±5.66	F= 1.34	0.026 ^b	60.97±6.23	F= 4.02	0.008 ^b	23.29±3.44	F= 1.58	0.194 ^b
İkinci sınıf	72	24.6	57.16±7.80			60.67±6.64			23.33±4.15		
Üçüncü sınıf	70	25.4	55.24±4.65			61.96±9.14			23.71±4.74		
Dördüncü sınıf	73	25.7	57.19±8.10			64.27±5.10			24.63±4.38		
Akademik başarı											
İyi	57	20.1	62.18±4.46	KW _x ² = 19.23	0.000 ^c	63.84±6.18	KW _x = 8.47	0.014 ^c	26.01±5.07	KW _x = 5.89	0.053 ^c
Orta	210	73.9	55.93±6.55			61.74±7.05			24.35±4.14		
Kötü	17	6.0	56.77±7.20			58.76±6.23			23.40±4.10		
Ekonomik durum											
İyi	21	7.4	56.24±6.85	KW _x ² = 3.68	0.159 ^c	64.57±8.73	KW _x ² = 3.107	0.212 ^c	24.76±4.19	KW _x ² = 2.202	0.333 ^c
Orta	221	77.8	56.13±6.62			61.58±6.97			23.59±4.30		
Kötü	42	14.8	58.40±7.06			62.81±6.20			24.10±3.74		
Kız kardeş sayısı											
Kardeşi olmayanlar	85	29.9	56.11±6.54	F= 1.96	0.151 ^b	61.24±7.26	F= 2.08	0.083 ^b	23.82±4.04	F= 4.72	0.001 ^b
Bir kardeşi olanlar	56	19.7	56.57±5.16			61.23±6.20			22.88±4.29		
İki kardeşi olanlar	58	20.4	58.33±8.96			63.91±8.43			23.93±3.90		
Üç kardeşi olanlar	43	15.1	55.09±5.54			60.79±6.17			22.40±4.10		
Dört ve üzeri kardeşi olanlar	42	14.8	55.95±5.67			63.07±5.80			25.90±4.27		

Erkek kardeş sayısı											
Kardeşi olmayanlar	87	30.6	56.22±5.53			61.77±6.53			23.95±4.19		
Bir kardeşi olanlar	80	28.2	56.13±7.31			61.98±6.99			23.64±4.01		
İki kardeşi olanlar	52	18.3	58.69±8.29	F= 2.25	0.063 ^b	61.54±8.03	F= 0.41	0.798 ^b	23.98±4.28	F= 0.19	0.940 ^b
Üç kardeşi olanlar	35	12.3	54.54±6.01			63.37±7.57			23.40±4.69		
Dört ve üzeri kardeşi olanlar	30	10.6	56.57±5.44			61.80±6.27			23.47±4.34		
Bölümü tercih etme durumu											
İsteyerek tercih edenler	158	55.6	55.94±7.13	t= 1.51	0.131 ^a	62.08±6.95	t= 0.25	0.796 ^a	23.35±4.33	t= 1.77	0.077 ^a
İstemeyerek tercih edenler	126	44.4	57.15±6.16			61.87±7.15			24.25±4.02		
Yaşadığı yer											
İl	156	54.9	56.81±7.79			62.35±7.21			22.62±4.23		
İlçe	76	26.8	56.38±6.79	F= 0.07	0.925 ^b	62.19±7.38	F= 0.47	0.620 ^b	24.43±4.26	F= 4.85	0.008 ^b
Belde/köy	52	18.3	65.43±5.86			61.32±6.14			23.13±3.89		
Kaldığı yer											
Aile/akraba yanında	99	34.9	56.78±6.37			61.74±6.54			24.6±3.75		
Devlet/özel yurt	163	57.4	54.68±4.68	KW _x ² = 2.18	0.335 ^c	61.99±7.03	KW _x ² = 0.37	0.831 ^c	25.55±3.18	KW _x ² = 11.22	0.004 ^c
Öğrenci evi	22	7.7	56.56±7.15			62.05±7.62			23.07±4.47		
Ailede sağlık çalışanı olma durumu											
Evet	91	32.0	56.40±6.14	t= 0.13	0.891 ^a	61.20±6.19	t= 1.29	0.195 ^a	23.89±3.67	t= 0.38	0.701 ^a
Hayır	193	68.0	56.51±7.01			62.36±7.38			23.68±4.46		
Kişilik yapısı											
İçer dönük	26	9.2	55.95±6.83			61.88±5.49			24.38±3.82		
Dışa dönük	59	24.3	56.61±7.01	KW _x ² = 0.87	0.047 ^c	60.72±7.44	KW _x ² = 1.164	0.024 ^c	22.75±5.06	KW _x ² = 2.19	0.043 ^c
Mantıklı/kuralcı	50	17.6	56.90±6.53			60.92±5.43			23.82±3.91		
Duygusal	139	48.9	58.12±5.77			62.95±7.54			24.60±3.76		

^a Student t testi, ^b One-way ANOVA testi, ^c Kruskal-Wallis-H testi, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, [†] EEÖ: Empatik Eğilim Ölçeği, [‡] MÇYTÖ-T: Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği tutum alt boyutu, [§] MÇYTÖ-D: Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği duygusal alt boyutu.

Tablo 2: Empatik Eğilim Ölçeği ile Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişki

Ölçek	1	2	3
1. EEÖ [†]	1.000	0.235 ^e	0.187 ^e
	-	0.000	0.002
2. MÇYTÖ-T [‡]		1.000	0.326 ^e
		-	0.000
3. MÇYTÖ-D [§]			1.000

[†] EEÖ: Empatik Eğilim Ölçeği, [‡] MÇYTÖ-T: Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği tutum alt boyutu, [§] MÇYTÖ-D: Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği duyu alt boyutu, ^e Pearson korelasyon katsayısı. 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki.

TARTIŞMA

Bakım vermenin hemşireliğin temel görevi olduğu bildirilmektedir (15). Hemşirenin bu görevini yerine getirebilmesi şefkat, empati vb. özellikleri bilmesi ve uygulanmasıyla mümkün olabilir. Hemşireler terapötik bir ilişki geliştirilerek ve hasta merkezli bakım sunarak rollerini etkin bir şekilde uygulayabilir. Hemşirelik öğrencilerinin çocuklara yönelik empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada erkek öğrencilerin kadınlara göre empatik eğilim ve mülteci çocuklara yönelik tutum puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Heidke ve ark.'nın, öğrenci hemşirelerde empatiyi arttırmak için bir müdahale yönteminin etkinliğini değerlendirdiği çalışmada katılımcıların çoğunun kadınlardan oluştuğu, kadınların savunmasız gruplara karşı orta seviyede bir empati düzeyine sahip olduğu bildirilmiştir (4). Benzer şekilde Castellón-Montenegro ve ark., erkek hemşirelik öğrencilerinin kadınlara göre daha yüksek empatik eğilimleri olduğunu belirtmiştir (16).

Bu çalışmada son sınıf öğrencilerinin daha yüksek empatik eğilime ve çocuk haklarına yönelik tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç bugüne kadar literatürde belirtilen çalışmaların aksini göstermektedir (17). Ward ve ark., öğrencilerin lisans derslerinde geliştirdikleri herhangi bir empatik becerinin mesleki uygulamalarda devam ettirilmediğini belirterek öğrencilerin akademik dereceleri ilerledikçe empati düzeyinin giderek düştüğünü savunmuştur (10). Castellón-Montenegro ve ark., lisans son sınıf öğrencilerinde empatik eğilim düzeyinin arttığını bildirmektedir (16). Empatik eğilimin empatik yeteneğe dönüşebilmesi için erken dönemde geliştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu dönüşüm öğrencilerin mesleki çabaları için sürdürülebilir insancıl davranışsal beceri geliştirmelerine yardımcı olabilir (4). Öğrencilerin

müfredatlarda yer alan ve empatik eğilim ile farkındalıklarını arttıracak derslerden olumlu yönde etkilenmiş olabildikleri, öğrenim sürecinde elde edilen olumlu deneyim ve bilgilerin öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle etkileşimlerinde olumlu bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Birçok çalışmada hemşirelerin empatik davranışlarını engelleyen faktörlerin zaman eksikliği, meslektaşlardan destek görmemek, kişilik tarzı ve hastalara yönelik kaygılar olduğu belirtilmektedir (10,18). Mannix ve ark., iyi eğitilmiş öğrenci hemşirelerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğunu bildirmiştir (19). Bu çalışmada öğrencilerin akademik başarısının empatik eğilim ve çocuklara yönelik tutum puanlarını arttırdığı belirlenmiştir. Bu sonuç Reid-Ponte'nin, çalışma sonuçlarının aksini göstermektedir (20). Reid-Ponte, hemşirelerin yaşı ve deneyiminin arttıkça sözlü tepki verme ve hastaları dinleme becerisinin azaldığını bildirmektedir. Oysa ki hemşireler zamanla bilgi ve becerilerini artırırken, bir yandan da hasta bakımını planlamada ek teknik beceriler edinmektedir. Özellikle klinik uygulamaların başlamasıyla birlikte öğrenciler teorik bilgilerini pratik edebilme olanağı kazanırlar. Bu sayede profesyonel hemşirelik rollerini daha iyi kavrayarak hastalarla empatik iletişim kurmak için gereken kişilerarası ilişkileri geliştirebilirler. Bu nedenle, öğrencilerin daha fazla empatik eğilim kazanabilmesi için profesyonel hemşirelik uygulamalarını gözlemlemesi gerekmektedir. Böylece öğrencilerin empatik davranışları taklit etme olasılıklarının artacağı düşünülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin mültecilere yönelik tutumları, Türkiye'nin çok etnikli ve çok dinli yapısından etkilenmiş olabilir. Aktaş ve ark., Türkiye'de mültecilere yönelik tutumun zaman zaman yaşanan çatışmalardan, Suriyeli göçmen akımından, mülteci politikalarından ve sığınmacılara yönelik genel kamuoyu tutumlarından etkilenebildiğini bildirmiştir (21). Amiri ve Heydari, tarafından İran'da yürütülen bir çalışmada hemşirelerin farklı kültürlerden hastalara bakım verme düşüncesinden hoşlanmadığı, dini ve günlük yaşam rutinleri nedeniyle çatışmalar yaşadıkları ve mülteci hastalara güvenmedikleri bildirilmiştir (22). Özyayın ve ark.'nın, çalışmasında ise hemşirelik öğrencilerinin mültecileri tanıma ve iletişim kurma konusunda önyargılarının olabildiği belirlenmiştir (23). Öğrencilerin tutum puan ortalamalarının yüksek düzeyde olmamasının farklı kültürel, dinsel ve ırksal kökenden gelen insanlarla ilgili ülke içindeki politika ve tutumlardan etkilendiği düşünülmektedir. Özyayın ve ark., duygusal yapı ve kültürel duyarlılığın öğrencilerin mültecilere yönelik tutumu üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtmiştir (23).

Empati, kavramsal olarak kişinin biliş ve duyu ağının farklı yönleriyle ilişkilidir. Duygusal empati

ihtiyaç sahibi başka bir kişinin durumunu algılamayı gerektirmektedir. Bu çalışmada duygusal kişilik yapısında olduğunu belirten hemşirelik öğrencilerinin daha yüksek empatik eğilim ve çocuk haklarına yönelik tutum puan ortalaması olduğu belirlenmiştir. Batson ve ark., duygusal yapının empatik eğilim üzerinde etkili olduğunu bildirmiştir (24). Airagnes ve ark., kişilik özelliklerinin öğrencilerdeki empatiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir (25). Bu sonuçlar doğuştan gelen özelliklerin bireylerle olan ilişkilerde ve davranış örüntülerinin sergilenmesi sürecinde etkili olabildiğini göstermektedir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak çalışma Türkiye'de sadece bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileriyle yürütülmüştür. Dolayısıyla örneklem tüm üniversite öğrencilerini temsil etmemektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları genelleştirilemez. İkincisi, verilerin öz bildirimle yönelik ölçekler kullanılarak toplanmış olmasıdır. Bu nedenle öğrencilerin empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarını belirleyen diğer değişkenlerin belirlenmesi mümkün olmamıştır. Üçüncüsü, çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin çoğu kadındır ve örneklem çoğunlukla kadın hemşirelik öğrencilerinden oluşmuştur. Sonuçlar yorumlanırken cinsiyet yanlılığının varlığı dikkate alınmalıdır. Tüm bu sınırlılıklara rağmen tüm sınıflarda eğitim gören hemşirelerin çalışmaya dahil edilmiş olması diğer öğrencilere karşılaştırma yapılması açısından önemlidir. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve mülteci çocuklara yönelik tutumlarının orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Duygusal kişilik yapısında olduğunu belirten öğrencilerin empatik eğilimleri ile mülteci çocuklara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin empatik eğilimlerini ve mültecilerle ilgili tutumlarını belirleyen birçok faktör bulunabilir. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda bu durumu belirlemek için geniş örneklem büyüklüğüne sahip gruplarla çalışılması gerekmektedir. Aile ziyaretleri, okul sağlık taramaları, sağlık eğitimleri gibi uygulamalar sayesinde öğrencilerin mülteci çocuklara yönelik olumlu tutum geliştirmeleri sağlanabilir. Bu nedenle hemşirelik müfredatlarında yabancı düşmanlığı, kültürel duyarlılık konularının yer alması ve hemşirelik öğrencilerinin bazı mesleki uygulamalarını mültecilerin bulunduğu bölgelerde yapması faydalı olabilir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı: Anafikir/Planlama: AS, ST; Analiz/Yorum: AS, ST; Veri Sağlama: AS, ST; Yazım: AS, ST; Gözden Geçirme ve Düzeltme: AS, ST; Onaylama: AS, ST

Destek / Teşekkür Beyanı: Çalışmada hiçbir kurum ya da kişiden finansal destek alınmamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere teşekkür ederiz.

Etik Kurul Onamı: Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Karar no: E.96755, Tarih: 08.02.2023) ve Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'ndan (Karar no: E.98203, Tarih: 22.02.2023) gerekli olan etik ve kurum izinleri alınmıştır.

Bu çalışma 14-16 Nisan 2023 tarihlerinde düzenlenen ICHEAS 4th International Conference on Health, Engineering and Applied Sciences'te sözel bildiri (özet) olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. International Organization for Migration. Resettlement and Movement Management. 2022. Accessed date/Erişim tarihi: 11 Haziran 2023: <https://turkiye.iom.int/resettlement-and-movement-management#:~:text=Arefugeeissomeonewho inaparticularsocialgroup.>
2. United Nations High Commissioner for Refugees. Refugee Data Finder. United Nations High Commissioner for Refugees. 2022. Accessed date/Erişim tarihi: 15 Haziran 2023: [https://www.unhcr.org/refugee-statistics/.](https://www.unhcr.org/refugee-statistics/)
3. Dumancı V, Gür C. An assessment on migration, integration and access to the right to education in Turkey. *KAREFAD.* 2022;10(1):29-44.
4. Heidke P, Howie V, Ferdous T. Use of healthcare consumer voices to increase empathy in nursing students. *Nurse Educ Pract.* 2018;29:30-34.
5. Richardson C, Percy M, Hughes J. Nursing therapeutics: Teaching student nurses care, compassion and empathy. *Nurse Educ Today.* 2015;35(5):e1-5.
6. Griffiths J, Speed S, Horne M, Keeley P. 'A caring professional attitude': What service users and carers seek in graduate nurses and the challenge for educators. *Nurse Educ Today.* 2012;32(2):121-127.
7. Crush J, Tawodzera G. Medical xenophobia and Zimbabwean migrant access to public health services in south Africa. *JEMS.* 2014;40(4):655-670.
8. Shahzad S, Ali N, Younas A, Tayaben JL. Challenges and approaches to transcultural care: An integrative review of nurses' and nursing students' experiences. *J Prof Nurs.* 2021;37(6):1119-1131.
9. Pike AW. On the nature and place of empathy in clinical nursing practice. *J Prof Nurs.* 1990;6(4):235-240.
10. Ward J, Cody J, Schaal M, Hojat M. The empathy enigma: An empirical study of decline in empathy among undergraduate nursing students. *J Prof Nurs.* 2012;28(1):34-40.
11. Nunes P, Williams S, Sa B, Stevenson K. A study of empathy decline in students from five health disciplines during their first year of training. *Int J Med Edu.* 2011;2:12-17.
12. Dökmen Ü. Empatinin yeni bir modele dayanarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi Derg.* 1988;21(1-2):155-190.
13. Angelidou G, Aguaded-Ramírez EM, Rodríguez-Sabiote C. Design and validation of a scale measuring attitudes toward refugee children. *Sustainability.* 2019;11(10):2797.
14. Aydoğdu F, Akça RP. Mülteci Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Karadeniz Sos Bilim Derg.* 2021;13(24):308-321.
15. Shields L. The core business of caring: A nursing

- oxymoron? *Collegian*. 2014;21(3):193-199.
16. Castellón-Montenegro H, Barraza-Ospino D, Borré-Ortiz YM, Lastre-Amell G, Erazo-Coronado AM, Díaz-Narváez VP. Empathy in nursing students from the metropolitana University of Barranquilla (Colombia). *Texto Context*. 2020;29:e20180314.
 17. Hojat M, Vergare MJ, Maxwell K, et al. The devil is in the third year: A longitudinal study of erosion of empathy in medical school. *Acad Med*. 2009;84(9):1182-1191.
 18. Reynolds WJ, Scott B. Do nurses and other professional helpers normally display much empathy? *J Adv Nurs*. 2000;31(1):226-234.
 19. Mannix J, Faga P, Beale B, Jackson D. Towards sustainable models for clinical education in nursing: An on-going conversation. *Nurse Edu Pract*. 2006;6(1):3-11.
 20. Reid-Ponte P. Distress in cancer patients and primary nurses' empathy skills. *Cancer Nurs*. 1992;15(4):283-292.
 21. Aktas V, Tepe YK, Persson RS. Investigating Turkish university students' attitudes towards refugees in a time of Civil War in neighboring Syria. *Curr Psychol*. 2021;40(2):553-562.
 22. Amiri R, Heydari A. Nurses' experiences of caring for patients with different cultures in Mashhad, Iran. *Iran Journal Nurs Midwifery Res*. 2017;22(3):232-236.
 23. Ozaydin T, Kocoglu Tanyer D, Akin B. Promoting the attitudes of nursing students towards refugees via interventions based on the contact hypothesis: A randomized controlled trial. *Int J Intercult Relations*. 2021;84:191-199.
 24. Batson CD, Fultz J, Schoenrade PA. Distress and empathy: Two qualitatively distinct vicarious emotions with different motivational consequences. *J Pers*. 1987; 55(1): 19-39.
 25. Airagnes G, du Vaure CB, Galam E, et al. Personality traits are associated with cognitive empathy in medical students but not with its evolution and interventions to improve it. *J Psychosom Res*. 2021;144:110410.